

TEKMOVANJE S PODROČJA SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE 2026/2027

PESEM, DOBER DAN

6. IN 7. RAZRED

FERI LAINŠČEK: *NE*

Spoštovane mentorice, spoštovani mentorji,

pesniška zbirka Ferija Lainščka *Ne* je bila za šesto- in sedmošolce na seznam tekmovanja s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje uvrščena že v šolskem letu 2022/2023, zato smo letošnja priporočila pripravile z mislijo, da pretekla/že obstoječa le dopolnimo s kakšno novo idejo, »stara« po obdržimo, da vam olajšamo iskanje po arhivskih dokumentih tekmovanja.

Zapisano v nadaljevanju sprejmite kot ideje in predloge, ki vam lahko olajšajo pripravo tekmovalk in tekmovalcev na interesno tekmovanje s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje.

Predsednik komisije za Cankarjevo tekmovanje, dr. Igor Saksida, je v skupnih izhodiščih ponovil temeljno vodilo, da je Cankarjevo tekmovanje bilo, je in bo oblika spodbujanja in razvijanja **branja zahtevnih besedil**, ki jih ne berejo vsi učenci/učenke v razredu in ne le za spontani bralni užitek, ampak tudi zato, da bi **dokazali višje razvite zmožnosti branja in pisanja**. Pomembno je, da tekmovalci in tekmovalke postopoma in vodeno razvijajo zmožnost kritičnega branja književnosti. Poleg temeljitega poznavanja vsebinskih in slogovnih prvin izbranih besedil se bodo soočili s snovnim ozadjem literarnega sveta, s poznavanjem povezave med celotnim avtorjevim delom in pesniško zbirko, s spoznavanjem značilnosti izbrane književne vrste.

Postopno razvijanje kritičnega branja naj se izogiba nekaterim potezam prvotnega, spontanega, včasih tudi naivnega odzivanja na besedilo. Npr.:

- **komentiranju neprebranih besedil** ali njihovem zavračanju na podlagi vnaprejšnjih (nedokazanih) predpostavk o prezahtevnosti, dolgočasnosti ali še drugačni navidezni recepcijski neustreznosti besedil – pri tekmovanju sta izziv in naloga mentorja/mentorice branja, da jim pokaže, v čem so tudi navidezno tuja besedila v današnjem času zanimiva za branje in razpravo o prebranem;
- **vrednotenju** besedil na podlagi **posameznih delčkov** brez navezave na celovito sporočilo besedila;
- **vztrajanju** pri lastnem razumevanju (tudi brez utemeljitve) in **neupoštevanju** mnenja sogovornikov/sogovornic, rušenju pogovora o prebranem – mentor/mentorica branja torej ne bo oblikoval/-a avtoritarnih interpretacij, ki se jih je treba le naučiti, ampak bo spodbujal/-a mlade sogovornike in sogovornice, da pod njegovim/njenim vodstvom razvijejo čim bolj poglobljeno razumevanje besedila;
- nepriznavanju pravice avtorja (in seveda bralcev/bralk), da snov, posameznika/posameznico, medsebojne odnose vidi in prikazuje po svoje – bolj ali manj razumljivo, prepričljivo, provokativno ipd.

Za Cankarjevo tekmovanje v šolskem letu 2026/2027 v 6. in 7. razredu torej beremo pesniško zbirko **Ferija Lainška** z naslovom **Ne**. Ker kriterij B (tj. uporaba književnega znanja) tekmovalcem in tekmovalkam prinese do 10 točk, je prav, da učence/učenke opozorimo, da v svoj spis smiselno vključujejo tudi književno znanje, kot so npr.: podatki o Feriju Lainščku v povezavi s pesniško zbirko, zvrstno-vrstne oznake, medbesedilne primerjave, misli iz spremnih zapisov idr., saj vse to soustvarja boljšo nalogo, ki je napisana prepleteno, inovativno in prepričljivo. Želimo namreč, da književno znanje prispeva k razumevanju besedil in ustrezni rabi literarnovednih pojmov ter kritičnemu vrednotenju prebranega.

Najprej nekaj o avtorju.

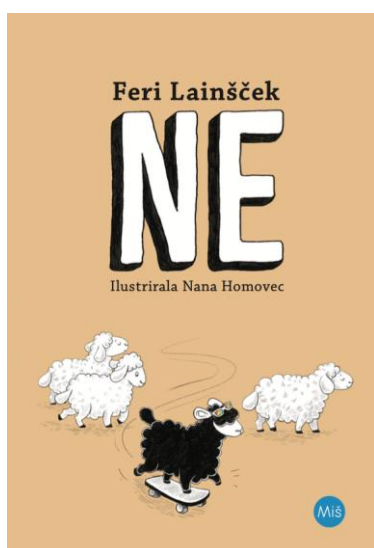
Pisatelj, pesnik, dramatik in scenarist **Feri Lainšček** (roj. 1959) živi in ustvarja v Murski Soboti. Njegova bibliografija obsega več kot 100 samostojnih knjižnih enot, med njimi je 23 romanov, ki so večinoma že prevedeni v tuje jezike. Je eden najbolj branih slovenskih pisateljev in avtor mnogih uspešnic. Za svoja dela je prejel tudi številne nagrade. Leta 1995 je za roman *Ki jo je megla prinesla* prejel nagrado Prešernovega sklada. Kresnika, nagrado za najboljši slovenski roman, je prejel dvakrat, in sicer leta 1992 za roman *Namesto koga roža cveti* in leta 2007 za roman *Muriša*. Večernico, nagrado za najboljše slovensko mladinsko literarno delo, je prejel leta 2001 za knjigo pravljič *Mislice*. Desetnico, nagrado Društva slovenskih pisateljev za mladinsko književnost, je prejel leta 2012 za knjigo *Pesmi o Mišku in Belamiški*. Na filmskem festivalu v Portorožu je leta 2008 prejel nagrado vesna za scenarij celovečernega igranega filma *Hit poletja*, na filmskem festivalu v Monteralu pa je leta 2012 celovečerni igrani film *Šanghaj*, ki je bil posnet po njegovem romanu *Nedotakljivi*, prejel nagrado za scenarij. Feri Lainšček je tudi slovenski pisatelj, katerega literarna dela so doživela največ filmskih adaptacij. Je tudi dobitnik Prešernove nagrade za življenjsko delo, zato si pri pripravi lahko pomagamo tudi z enim od mnogih intervjujev. Npr.: <https://www.rtv slo.si/kultura/knjige/feri-lainscek-zmeraj-je-pot-zmeraj-je-upanje-zato-je-treba-kljubovati-brezupu/551543>.

V nadaljevanju navajamo le nekaj uporabnih povezav, ki nam lahko pomagajo pri pripravi na tekmovanje.

- O življenju in delu Ferija Lainščka na *Wikipediji*:
https://sl.wikipedia.org/wiki/Feri_Lain%C5%A1%C4%8Dek.
- Spletna stran *Obrazi slovenskih pokrajin*:
<https://www.obrazislovenskipokrajin.si/oseba/feri-lainscek/>.
- Intervju s pesnikom v časniku *Delo*:
<https://www.delo.si/kultura/glasba/feri-lainscek-slagerji-panonskega-poeta>.
- Kratko o pesniški zbirki *Ne*:
https://www.miszalozba.com/knjige/ne/?gclid=CjwKCAjwpKyYBhB7EiwAU2Hn2c27fakx33tnJlQRcoQygfNyWRy17IfJhUtoVlk9EEtGjPqF6HDpxRoCcA8QAvD_BwE.

- Pogovor v knjižnici v Šmarjah pri Jelšah:
<https://www.youtube.com/watch?v=Zk4YTCjrgW4>.
- Pogovor v knjižnici v Medvodah:
<https://www.youtube.com/watch?v=YUArBKXoDoI>.
- Pogovor v knjižnici Jesenice:
<https://youtu.be/aBwl7WrM4vl?si=aHtb-DSOwVPMTWoy>.
- Razmišljanja v podkastu:
<https://youtu.be/iWpoTVM0VgQ?si=LteYR2vL2YiFkE6O>.
- Na spletni strani *Dobreknjige.si* kratki zapisi o njegovem opusu:
<https://www.dobreknjige.si/Avtorji.aspx?avtor=Feri+Lain%C5%A1%C4%8Dek>.
- Zbrani najlepši verzi Ferija Lainščka:
<https://www.raptas.si/najlepsi-verzi-ferija-lainscka/>.

Na kanalu *Youtube* je ob vpisu njegovega imena in priimka na voljo več povezav s pogovori, z razmišljanji ali pa recitacijami njegovih pesmi.

Pesniška zbirka **Ne**¹ vsebuje 31 pesmi. Tema vseh je bolj ali manj zanikanje.

Kot je v spremni besedi zapisala dr. Dragica Haramija, so pesmi »razporejene v logični lok življenjskega dogajanja vsake najstnice ali najstnika: od upornišтва brez razloga, ne preveč naklonjenega odnosa do šole in učiteljev/učiteljic, umanjkanja razumevanja življenjskega smisla, nerazumevanja zastavljenih meja in drugih tipičnih najstniških odzivov /.../ do zaljubljenosti in ljubezni. Vse kitice v pesmih so štirivrstičnice, najpogosteje sta uporabljena pretrgana rima in ritem.« Svojo

spremno besedilo z naslovom **Črna ovca z mavričnimi očali: odtenki zanikanja** dr. Haramija zaključuje tako: »Pesniška zbirka *Ne* odkriva obdobje odraščanja, ko marsikdaj ni povsem jasno, zakaj je nekaj treba narediti (in v tem celo videti smisel), ko se mladostnica ali mladostnik prvič sreča z bolečino nesprejetosti, pa naj gre za prijateljstvo ali ljubezen, ko

¹ Vir naslovnice: <https://www.miszalozba.com/knjige/ne-trda/>.

občutek osamljenosti spodmika veselje do življenja. Ampak Lainšček ve, in z njim bralec/bralka, da so konci /.../ lahko tudi srečni.«

Pesniško zbirko je ilustrirala **Nana Homovec**, ki je z Lainščkom že sodelovala. Za naslovnico je bila izbrana ilustracija črne ovce z mavričnimi očali. To oziroma ta predstavlja različnost, različnost od drugih. »/.../ [O]bdobje odraščanja je iskanje samosvoje poti in svojih lastnih nazorov, zato je v najstniškem obdobju tolikokrat treba reči *ne*. Ker je treba preizkusiti svoje lastne meje in ne biti kar trop ovac, biti torej črna ovca z mavričnimi očali, ker je življenje pisano in lepo.«

»Dialog med pesnikom in svetom mladih je temeljna značilnost zbirke *Ferija Lainščka Ne*, ki svoj temeljni tematski namen izraža že z naslovom – najstniški lirski subjekt svoja uporniška doživljanja sveta izreka v praviloma kratkih pesmih z amfibraško dvostopično metrično shemo verza, pogosto je ponavljanje besedice *ne*, prav tako pa upor izražajo posamezni naslovi besedil (*Brez veze, Nočem, Ni res, Ne maram*). Čemu vse se torej upira mladostnik? So to predvsem zanj nesmiselna pravila? Ali ima tudi težave? Je izvir težav le zaljubljenost ali tudi samopodoba (*Ni res, Faca*)? Uporništvo se izraža na ravni izbire motivov (šola, učitelji, vrstniki) in predvsem jezika, saj pesnik zanikanje pravil poudarja z rabo slengovskih besed (npr. *fajn, faca, sranje*). Kako je zbirka sestavljena? Kaj pomeni uvodna pesem (*Ne beri*), ki govori o dvomu v smiselnost branja poezije? Kako se v osrednjem delu izpiše in izriše svet mladostnikovih običajnih težav in stisk? Kako se ob koncu zbirka prevesi v razmišljanje o samoti in ustvarjanju? Kdo bi lahko govoril sklepne pesmi? Najstnik ali pesnik? Morda kar oba? Razločevanje, a hkrati zbliževanje pesnika in najstnika v svojevrstni gesti oporekanja svetu, je glavno tematsko jedro zbirke, ki ne zapade v nikakršen moralizem, saj nasveti za najstnika pač niso rešitev (*Nasveti*).« (Skupna izhodišča iz leta 2022/2023)

Ker je Feri Lainšček priljubljen avtor pri osnovnošolskih učiteljicah in učiteljih ter mladih bralkah in bralcih, verjamemo, da idej za obravnavo ne bo zmanjkalo. Vseeno pa jih nekaj nizamo v nadaljevanju.

Ko pomislimo na pesmi in pesniško zbirko, se nam odpre morje svetov in se usuje kopica ustvarjalnih (za)misli. Naj jih bo le nekaj v pomoč letošnjim mentoricam in mentorjem pri usmerjanju svojih tekmovalcev in tekmovalk, predvsem pa jim pustimo svobodo in naj se svobodno podajo v lastni svet čustev in doživetij. Naloge, ki jih avtorice prispevka ponujamo, lahko mentorji in mentorice uporabite kot samostojne ali jih med seboj povežete in dodelate v navodilo za pisanje razlagalnega spisa.

Npr.:

- Kako si razlagaš naslov pesniške zbirke? Se ti zdi primeren? Pojasni svoj odgovor.
- Bi lahko zbirka nosila drugačen naslov? Kakšen? Pojasni svoj odgovor.
- Bi lahko zbirka nosila naslov *Da*? Pojasni svojo odločitev. Razmisli, kako bi se morale pesmi v zbirki spremeniti, da bi bil naslov *Da* ustrezen. Predstavi svoje razmišljanje.
- Kaj je poezija? Kako bi definiral pesniško besedilo? Katere so tiste značilnosti pesmi, ki pesem razlikujejo od proznih besedil?
- Razmisli, ali raje bereš poezijo ali prozo. Svoj odgovor pojasni. Povej tudi, kakšne pesmi imaš najraje. Jih morda pišeš tudi sam?
- Izberi pet najljubših pesmi iz zbirke *Ne* in jih podrobno analiziraj tako, da:
 - prešteješ število kitic, verzov, zlogov;
 - pojasniš naslov in razmisliš o povezavi naslova z vsebino pesmi in naslovom zbirke;
 - poiščeš pesniške figure in analiziraš značilnosti pesniškega jezika;
 - skušaš predstaviti osebo, ki govori pesem/pesmi;
 - na kratko predstaviš vsebino;
 - izluščiš sporočilo, predstaviš idejo;
 - poiščeš motive ...
- Čemu vse se upirajo najstniki v pesniški zbirki *Ne*? Komu se največkrat upirajo? Povzemi svoje ugotovitve in na podlagi njih izpostavi za najstnike najpogostejši razlog za upor. Razmisli, čemu se je smiselno upirati. Zapiši, ali v uporništvu zaznavaš tudi nesmiselnost ali zgolj najstniške muhe. Izpostavi nekaj pesmi, v katerih se kaže uporništvo brez razloga.

- Utemelji, ali Feri Lainšček v pesmih zbirke *Ne* realno prikazuje čustva sodobnega najstnika.
- Preberi pesem *Ne bodi, kar nisi* in zapiši besedilo, v katerem poglobljeno predstaviš svoj odnos do njenega sporočila. Natančno razloži vse besede in besedne zveze s prenesenim pomenom. Razmisli, kaj je v pesmi poosebljeno, in pojasni, zakaj pogosto srečujemo tovrstne poosebitve.
- V zbirki *Ne* najdeš nekaj primerov pesniškega jezika, pri katerem prenesene pomene ustvarjajo stereotipne značilnosti, ki jih pripisujemo živalim. Poišči, izpiši in razloži njihovo rabo in pomen.
- Preberi pesem *Nočem* in oblikuj besedilo, v katerem na podlagi vsebine in sporočila pesmi predstaviš osebo, ki pesem govori. Primerjaj jo s sabo. Pojasni besedo *ego* (pomagaj si s slovarjem ali s portalom *Franček*). Razloži, kaj pomeni besedna zveza *ego se sonči*. Predstavi svoje stališče glede tega, da si včasih lahko dovolimo, da se nam enostavno ne ljubi.
- Preberi pesem *Zmaga* in pojasni, o čem govori. Razloži, kakšno vlogo imata v tvojem življenju *zmaga* in *poraz*. Primerjaj sporočilo pesmi z načeli, v katera verjameš sam/-a. Razmisli in zapiši, kakšno vlogo ima v življenju nagrada po opravljenem delu. Nato ta razmislek združi s stališčem, ki ga zagovarja oseba, ki pesem govori.
- Preberi pesem *Konec* in izlušči njeno sporočilo. Nato pomisli na stvari, ki so se v tvojem življenju zaključile. Si bil zaključka vesel/-a? Kako doživljaš konce? katerih koncev se bojiš in zakaj? Strni svoje misli. Premisli, ali si kdaj želel/-a, da bi lahko nekaj ponovno začel/-a. Svoje misli natančno pojasni. V pesmi je omenjena tudi želja, da bi imeli ljudje možnost poprave. Si si tega kdaj želel tudi ti? Si bil kdaj vesel/-a možnosti za popravo napake? Pojasni.
- V pesniški zbirki *Ne* se bralci in bralke srečujemo tudi z ljubezensko tematiko. Primerjaj pesmi *Ne vprašaj* in *Ne maram*. Razmisli, kako v pesmih pesnik doživlja *ljubezen* in *zaljubljenost*. Izpiši posamezne verze, ki to razkrivajo. Se ti zdi, da pesnik odkrito, brez zadržkov in sproščeno govori o svojih čustvih? Zakaj ima po tvojem mnenju s tem težave? Lastno razmišljanje podpri s primeri iz svojega življenja.

- V pesmi *Brez veze* se zdi, da je oseba, ki govori pesem, precej brezvoljna, celo ravnodušna. Pozorno branje pa ti bo morda razkrilo, da ni povsem tako. Poišči verze in namige, ki kažejo, da ima oseba, ki pesem govori, vendarle pozitiven odnos do sveta. Svoj odnos do sveta primerjaj z njenim odnosom. Ali je takšno razpoloženje značilno za otroke tvojih let? Svoj odgovor pojasni.
- Kaj vse je brez veze? Če vprašamo pesnika, nam v odgovor poda pesem *Brez veze*. Kaj pa praviš ti? Se strinjaš z vsem zapisanim v njej? Razmisli in pojasni, kako se počuti lirski subjekt, kadar ga prevevajo taka občutja. Kako čuti do sebe in do sveta okoli sebe? Kako pa ta svet doživljaš ti? Bi podobno kot Nana Homovec označil svoje počutje? Pojasni in utemelji, zakaj, nato pa dodaj še svojo kitico.
- Mladostništvo je tesno povezano z odraščanjem in občutji. Prebral si pesem *Proti* (str. 10). O čem govori? Opiši čustveno stanje lirskega subjekta v tej pesmi in razmisli, kaj nam sporoča. Izpostavi vsaj še tri različna čustvena stanja, ki si ju zasledil v prebrani pesniški zbirki. Izpiši vsaj 4 verze, ki dokazujejo tvoje ugotovitve, nato pa poveži vse s svojim lastnim izkustvenim svetom. (Npr.: *Kako ti doživljaš svet okoli sebe? Kaj v tebi sproža taka občutja? Kako se odzivaš? Podobno ali drugače kot lirski subjekt v pesmi? Kaj pa tebi pomaga, da »splezaš« iz določenega čustvenega stanja?*) Poveži občutja z dogodki, ki tudi pri tebi sprožijo kakšno takšno čustveno stanje oziroma reakcijo, skušaj poiskati vzroke zanje in pojasni, kaj tebi pomaga v takem primeru, da najdeš »svoj mir«.
- Primerjaj dve poljubno izbrani pesmi, ki sta te v pesniški zbirki *Ne* še posebej nagovorili. Razmišljaj o njuni vsebini, motivih in sporočilu ter te ugotovitve utemelj. Ob prebranem razmišljaj in predstavi odraščajočega mladostnika, njegovo počutje ipd. Opiši, kako se takšen/takšna odraščajoči/-a mladostnik/mladostnica znajde v svetu odraslih, njihovih zahtev in pričakovanj. Odraslim predlagaj rešitve za boljše razumevanje mladega odraščajočega fanta/dekleta.
- S katero temo se spogleduje pesnik v pesmi *Oslovska*? S pomočjo posameznih verzov utemelji in pojasni svoje dognanje ter predstavi fanta in dekle, kot si ju spoznal v pesmi. Se v katerem od njiju prepoznaš ali ne? Pojasni svoj odgovor in razmišljaj o vrednotah, ki te trenutno najbolj nagovarjajo. Česa si želiš? Kaj ti to pomeni in zakaj?

Kako boš to dosegel/dosegla? Kaj ti bo to prineslo? Lahko pa enostavno napišeš svojo pesem v slogu Lainščkove in v njej zajameš vse, kar ji/mu želiš sporočiti.

- Pojasni, ali si upornik tudi sam/-a. Katerim stvarjem bi ti v življenju najraje rekel *ne*?
- Umetni inteligenci daj navodilo, da ti razloži glavne teme in značilnosti pesniške zbirke *Ne*.
- Umetni inteligenci zastavi tri vprašanja o pesniški zbirki *Ne*. Vprašanja naj ne bodo zgolj takšna, na katera lahko odgovori z eno povedjo. S svojim ukazom poskusi umetno inteligenco spodbuditi k razlagi. Npr.: Kako bi razložil/-a naslov pesniške zbirke *Ne*? Katere značilnosti pesniškega jezika opaziš? Kako se razpoloženje spreminja med na primer določenimi pesmimi? ipd. Nato postani kritični bralec oziroma kritična bralka in presodi odgovore, ki ti jih bo podala umetna inteligenca. V njih poišči eno trditev, s katero se popolnoma strinjaš, eno trditev, ki bi jo bilo smiselno dopolniti, in eno trditev, za katero meniš, da je preveč površinska, preveč vprašljiva oziroma netočna. Vsako svojo presojo utemelji s konkretnim primerom iz pesmi. Ali je umetna inteligenca pesem/zbirko res razumela ali je le ustvarila odgovor, ki je prepričljiv?
- Umetni inteligenci daj navodilo, da določeno pesem analizira – npr. kot literarni detektiv. Naj poišče njeno temo, razpoloženje, tri pesniška sredstva in razloži naslov. V odgovoru poišči eno trditev, s katero se popolnoma strinjaš, eno trditev, ki bi jo bilo smiselno dopolniti, in eno trditev, za katero meniš, da je preveč površinska, preveč vprašljiva oziroma netočna. Na koncu pojasni, ali lahko umetni inteligenci zaupamo pri razlagi pesmi.
- Izberi eno pesem in umetni inteligenci naroči, naj predlaga na primer tri nove naslove zanjo. Nato izberi enega in odgovori, zakaj bi izbrani naslov lahko bil boljši/slabši od izvirnega naslova.

Poleg navedenih priporočil in dodatne literature naj tekmovalci in tekmovalke ter mentorji in mentorice pri pripravi na tekmovanje Cankarjevo priznanje upoštevajo tudi *Skupna izhodišča in glavne poudarke priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2026/2027*.

Želimo vam uspešno pripravo na tekmovanje.

Pripravile:

Vanja Jesenek, Aleksandra Godec, Ana Perović,
Andreja Krajnc, red. prof. dr. Dragica Haramija